

גליון תתקמד • ערש"ק פרשת נח

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

איך האיד חלון אחד את כל התיבה?

תפילה כראוי מצילה מטרדות הפרנסה!

בגדר חיוב "לערב אל תנח ידך" לשיטת הרמב"ם

מדוע נוצרה קשת רק אחרי המבול?

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

מלא שליחותו של הקב"ה – ושאר כל הענינים יבואו מאליהם!

בעלי החיים באו מאליהם – ללא השתדלותו של נח

ההוראה .. [ש]יש ללמוד מאופן פעולתו של נח בעולם - שכל הענינים נפעלו מאליהם:

נח ה' צריך רק לעסוק במילוי שליחותו של הקב"ה - אם בבנין התיבה, או בהזנת כל ברואי העולם שהיו בתיבה (בשליחותו של הקב"ה, כ"ל), ועל ידי זה נפעלו כל הענינים בדרך ממילא - הן בנוגע לכך שבני דורו לא יוכלו למנוע את כניסתו לתיבה, והן בנוגע לבואם של כל בעלי-החיים ש"מאליהן באו", והן מה שהיו במעמד ומצב מעין ודוגמת "וגר זאב עם כבש", שכל זה ה' ללא השתדלות מצדו של נח, כי אם ענין שנפעל בדרך ממילא, כתוצאה מהתעסקותו במילוי שליחותו של הקב"ה - לשמש את קונו.

זוהי ההוראה בעבודתו של יהודי - שעליו לעסוק במילוי תפקידו. "אני נבראתי לשמש את קוניי" (משנה וברייטא סוף מס' קדושין), ושאר כל הענינים [הנצרכים להאדם] - נפעלים בדרך ממילא, ללא השתדלות מצדו כלל.

להקיש על החלון ותו לא

דוגמא לדבר - הסיפור הידוע (ראה לקו"ש ח"ה ע' 344. ועוד) אודות הבעל שם טוב שהקיש על החלון

כו' ומיד הלך לו, ואחר כך באו אליו ונתנו לו מה שה' צריך. וכאשר שאלוהו אחר כך לפשר הדבר, דלכאורה, ממה-נפשך: אם הוא זקוק לסיוע של פלוני - ה' צריך להמתין עד שיפתח את החלון, ואז יאמר לו שזקוק הוא לכסף עבור פרנסה, פדיון שבויים וכיוצא בזה; ואם כן, מהו פשר ההנהגה להקיש על החלון ומיד ללכת, מבלי להמתין עד שיענו לו? והשיב הבעל שם טוב: רצונו של הקב"ה שיהודי יעשה "כלי", היינו, פעולה טבעית, כמו שכתוב (ראה טו, יח) "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ואצלו - הרי פעולה זו (להקיש על החלון) נחשבת כבר ל"פעולה טבעית". ומכיון שהוא עשה את שלו - יכול לחזור לביתו, ושאר כל הענינים יעשו כבר בדרך ממילא...

ומזה למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל:

...יהודי יכול להעמיד את עצמו במעמד ומצב שכל ענינו אינו אלא לשמש את קונו, "תורתו אומנתו" (שבת יא, א) - לימוד התורה והפצת התורה, וכל שאר הענינים - נעשים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצדו, כי אם באופן שמקיש על החלון בלבד. ולכל היותר - ממתין שיפתחו את החלון וישאלוהו למבוקשו כו'.

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"ה ח"א ע' 517 ואילך)

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'קראת שבת' (גליון תתקמד) היו"ל לפרשת נח, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ ז"צ.

במדור "מקרא אני דורש" תבאר שיטת רש"י בענין ה"צהר" שהי' בתיבה, האם הי' חלון או אבן טובה או נרות של שמן, ומה למדנו מכך שיחד הקב"ה ציווי מיוחד על עשיית ה"צהר".

המדור "יינה של תורה" עוסק בתיבת התורה והתפילה, שיש להכנס אלי' בכדי להינצל מהמבול וה"מים רבים" של טרדות הפרנסה.

במדור "חידושי פוגיות" יחקור בגדר חיוב "שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח", אם הוא חיוב נפרד ממצוות פרו ורבו או הוספת חכמים מצד מצות פרו ורבו גופא, ויבאר שמחלוקת הפוסקים אם מוכרים ס"ת לישא אשה בת בנים גם אחרי שקיים מצות פו"ר תלוי בחקירה הנ"ל.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבדיו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש ב
איך האיר חלון אחד את כל התיבה?

איך אפשר לפרש "צוהר" הוא "חלון", הרי לתיבה היו מדורים רבים, ואיך האיר חלון אחד את כולם? / באם "צוהר" הוא "אבן טובה" מדוע נאמר "צוהר תעשה לתיבה", לכאורה הי' צ"ל "צוהר תכניס לתיבה"? / יחדש שה"צוהר" בא לתוספת אור ורוב האור שבתוכה בא מנרות וכיו"ב, ועפ"ז יתרח' כו"כ קושיות

(ע"פ לקו"ש שיחת ח"י עמ' 19 ואילך)

פנינים ה
האם נח נח כדורו של אברהם? (ע"פ לקו"ש שיחת ח"ב עמ' 13 ואילך)

משך זמן עשיית התיבה (ע"פ לקו"ש שיחת חס"י עמ' 34 ואילך)

יינה של תורה ו
תיבה המצלת ממבול הטרדות

מי המבול - טרדות המפריעות לעבודת השי"ת / מציאות ענייני העולם - רק לשם עבודת ה' / מה שאסור - אסור, ומה שמותר - אינו נצרך / תפילה כראוי מצלת מטרדות הפרנסה

(ע"פ לקו"ש שיחת ח"א עמ' 5 ואילך)

פנינים ט
הוראה כפולה בעבודת ה' (ע"פ לקו"ש שיחת ח"ה עמ' 53 ואילך)

מדוע נוצרה קשת רק אחרי המבול? (ע"פ לקו"ש שיחת חס"י עמ' 52 ואילך)

חידושי סוגיות י
בגדר חיוב "לערב אל תנח ידך" לשיטת הרמב"ם

ידקדק בלשון הרמב"ם בכמה שינויים ששינה מסוגיית הגמ' בהך חיובא / יבאר הכל ע"פ חקירה אם חיוב זה הוי בגדר לתא דמצות פו"ר דאורייתא או חיוב בפ"ע מד"ס

(ע"פ לקו"ש שיחת ח"ל עמ' 24 ואילך)

תורת חיים יג
זרעא חיאי וקיימא - ביטחון בה'

דרכי החסידות יד
'יריד' בבית פושט העבלות

שיחות קודש טז
מלא שליחותו של הקב"ה - ושאר כל הענינים יבואו מאליהם!

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד, 6084000 Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. #BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות ותארוז:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

איך האיר חלון אחד את כל התיבה?

איך אפשר לפרש "צוהר" הוא "חלון", הרי לתיבה היו מדורים רבים, ואיך האיר חלון אחד את כולם? / באם "צוהר" הוא "אבן טובה" מדוע נאמר "צוהר תעשה לתיבה", לכאורה הי' צ"ל "צוהר תכניס לתיבה"? / יחדש שה"צוהר" בא לתוספת אור ורוב האור שבתוכה בא מנרות וכי"ב, ועפ"י יתרין כו"כ קשיזות

בריש פרשתנו מספר הכתוב אודות מצות ה' לנח שיעשה תיבה, עם כל הפרטים שבדבר; ובתוך הדברים נאמר (ו, טז) "צוהר תעשה לתיבה". ומפרש רש"י:

"צוהר - יש אומרים: חלון, ויש אומרים: אבן טובה המאירה להם".

וכבר נתבאר במק"א (ראה במדור זה בשנת תשע"ד), שמזה שרש"י הביא שתי השיטות מובן ששתיהן אפשר לאומרן ב"פשוטו של מקרא", והיינו, שאין הכרעה ברורה לאחת השיטות [אף שמובן שיש יתרון מסוים דוקא בהפירוש ד"חלון", שלכן הקדימו רש"י להפירוש ד"אבן טובה"].

ואף שלכאורה יש פירכא גלוי' על הפירוש ד"חלון" - שהרי פירש רש"י עה"פ "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו" (ח, כב):

"מכלל ששבתו כל ימות המבול, שלא שימשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה".

ומעתה, איך אפשר לומר שהציווי "צוהר תעשה לתיבה" מכוון ל"חלון" שהכניס אורה להתיבה ("צוהר") - בשעה שכל ימות המבול לא הי' אור כלל!

הנה נתבאר שם, שיש ליישב כי מ"ש רש"י (שהמזלות לא שימשו) "כל ימות המבול" כוונתו בזה **לארבעים יום הראשונים** בלבד, שעליהם נאמר (ז, יז) "ויהי המבול ארבעים יום על הארץ"; אבל לאחר זה חזרו המזלות לשימושם, ואז היתה התועלת באור שעל ידי החלון.

ברם עדיין נשאר קשה: סוף סוף, מה האיר את התיבה באותם ימים הראשונים - שבהם לכו"ע לא הי' אור בעולם?

ב. והנה באמת, גם להפירוש השני - "אבן טובה המאירה להם" - צריך ביאור:

לקראת שבת

מתאימות אפילו בהתגלותן (ראה תניא פל"ב).

הוד כ"ק רבינו הזקן אומר שכל הנשמות מתאימות גם בהתגלותן.

לכאורה כיצד הן דומות? יהודי שכשמתעורר משנתו בשעה שלוש לפנות בוקר והמחשבה הראשונה שלו היא תוספות, רמב"ם, רא"ש - כפי שסיפר לי גדול' מסויים, שמלבישת הבגדים התחתונים עד לנטיילת ידיים תורצו לו שתי תוספות - עד ליהודי בעל עגלה שמתעורר משנתו, נוטל ידיו, ומצווה לאשתו להשקות את הסוסים ולתת להם מספוא, והוא רץ בינתיים לבית הכנסת לצאת ידי חובת תפילה [אפדאוונען] - זו מלה קשה [אפדאוונען], אך בעל העגלה מבטא זאת מבלי להתבונן במה שהוא אומר - אם ישאלו עליו שתאמר שהוא כעת בבית הכנסת, ולמרות שהוא מתפלל במנין, מכל מקום, כיצד יכולים לומר ששתי הנשמות שוות? אלא הענין הוא, לכל נשמה השליחות שלה, ומצד כח המשלח - כל הנשמות שוות. כל נשמה נשלחת לבצע שליחות שלה.

נשמות התועות

...כאשר נשמה יורדת מלמעלה להתלכש בגוף - יש לה השליחות שלה, אלא שיש להשתדל שלא להיות מן הנשמות הטועות.

כפי שמספרים בשם הוד כ"ק רבנו הזקן סיפור מגביר ובעל העגלה שלו.

גבירים, בעלי עסקים מזמנים עברו היו נוסעים להשיג סחורה רק בזמן מסויים בשנה, ובשאר הזמנים היו עוסקים בתורה. אירע שגביר ובעל העגלה שלו הגיעו לעיר ביום ששי אחר הצהריים. הגביר הלך לטבול לכבוד שבת, לבש בגדי שבת והלך לבית הכנסת. בלכתו ברחוב נתקל בעגלה גדולה ששקעה בבוץ, ומכיוון שעליו לקיים "עזוב תעזוב", ניגש לעזור. והיות שלא היתה לו שייכות לעבודה כזו, התלכלך כולו, ניזק ונעשה לבעל מום, וכך הגיע לבית הכנסת מלוכלך וניזוק.

ואילו בעל העגלה הלך אחרי המרחץ לבית הכנסת, הגיע לשם בשעה מוקדמת ואמר בינתיים תהילים. בפגשו בהרבה אורחים עניים שהגיעו ממרחקים, הזמין אותם אליו לשבת, עד שהגיעו למספר של עשרה. אחרי קבלת שבת כשרצה הגבאי לחלק את האורחים בין הבעלי-בתים שבעיר, אמרו כל האורחים שיש להם כבר היכן לאכול.

אחרי התפילה חזר הגביר לאכסנייתו מלוכלך וניזוק ואילו בעל העגלה מוביל איתו עשרה אורחים לאכול סעודת שבת. הגביר קיים מצות "עזוב תעזוב", ובעל העגלה - מצות הכנסת אורחים.

לאחר מאה ועשרים, כשדינם בא לפני בי"ד של מעלה, פסקו שעל בעל העגלה לרדת למטה לקיים מצות "עזוב תעזוב" ועל הגביר לרדת ולקיים מצות הכנסת אורחים.

לכל אחד ישנה השליחות שלו, אלא שיש לדעת מהי השליחות, שלא להחליף בשליחותו של השני. . . אך מצד כח המשלח (כנ"ל) - כולם שווים.

(ספר השיחות ה'תש"ד מתורגם ללה"ק עמ' קמ ואילך, מתוך ספר השיחות ה'תש"ד עמ' 153 ואילך)

המודר מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"ק כ"ז תשרי ה'תשפ"א
תנצ"ה

לקראת שבת

ג

הכתוב אומר "צהר" בלשון יחיד. וכן פירש רש"י בלשון יחיד – "חלון" ו"אבן טובה"; ולכאורה, איך הספיק האור שנכנס על ידי חלון אחד או אבן טובה אחת לבצע התיבה ("שלוש מאות אמה אורך התיבה, חמשים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה")?

ובפרט אשר כתוב (פרשתנו ו, יד) "קנים תעשה את התיבה", ורש"י מפרש "מדורים גדולים לכל בהמה וחי". ואם כן, אפילו אם נדחוק אשר החלון שעשה נח הי' גדול ביותר, מכל מקום, איך יתכן שחלון אחד יאיר "מדורים מדורים וכו'"?

ואמנם, להשיטה ד"אבן טובה" הדבר פחות קשה, כי יש לומר שהיו מוליכים עמהם ה"אבן טובה" לכל מדור. אלא שעדיין דוחק גדול לומר שזה הי' כל האור שהי' בכל התיבה, ובפרט שבפשוט הרי גם בני נח עזרו לו לתת מזונות להבהמות וכו', ואיך הי' אור לבואם בבת אחת?!

ג. ולהעיר:

הראב"ע מפרש שבאמת לאו דוקא שהי' "צהר" אחד בלבד, אלא "רבים" היו והכתוב אחז דרך קצרה". ובתורה תמימה העיר ממ"ש (ר"פ וישלח) "ויהי לי שור וחמור", שקאי על מין השור והחמור שיש בו פרטים רבים, וא"כ גם בנדר"ד י"ל כן (שהיו "חלונות" רבים או "אבנים טובות" רבות).

ומצינו מפורש בלשון חז"ל שהזכירו ה"צהר" כאן בלשון רבים – "אבנים טובות ומרגליות" (סנהדרין קח, ב. ירושלמי פסחים פ"א ה"א. ב"ר פל"א, יא).

אמנם מזה שרש"י שינה מלשון חז"ל וכתב "אבן טובה" בלשון יחיד, מוכח שמפרש תיבת "צהר" בלשון יחיד דוקא, והדרא קושיא לדוכתא.

[וזה שרש"י כותב "אבן טובה" ולא "מרגלית" – יש לפרש: ע"ד הרגיל "מרגלית" (שפירושה (גם) פנינים – ראה ערוך השלם מערכת מרגל) אינה דבר המאיר, משא"כ אבנים טובות שיש מהן מינים שמאירים].

ד. והנה בחזקוני מפרש: "ולפי פשוטו 'צהר תעשה לתיבה' לשון יצהר, פירוש: שמו תעשה לצורך התיבה להאיר בה".

והמעלה שבפירוש זה מובנת: לפי הפירושים הנ"ל קשה (כנ"ל) איך האירו חלון אחד ואבן טובה אחת את כל התיבה, ואילו לפי פירוש זה אתי שפיר, שמהשמן אפשר להדליק נרות רבים שיאירו את כל התיבה.

ואמנם אין לכחד כי יש דוחק לפרש "צהר" מלשון "יצהר", וגם קשה לשון הכתוב "צהר תעשה לתיבה" – אך כיון שדוקא לפירוש זה מיושבת התמיהה הנ"ל, לכאורה הי' לרש"י להביא (גם) פירוש זה;

והיינו, שכיון ובלאו הכי אין פירוש הכתוב מוכרע ורש"י מביא שני פירושים – מאי פסיקא ליי שלא הוסיף להביא פירוש זה ד"יצהר" בתור פירוש שליש עכ"פ (וכבר מצינו בכ"מ שמביא רש"י ג' פירושים – כגון בפ' מקץ מא, מג ד"ה אברך)?

ה. וי"ל בביאור הענין:

י"רד' בבית פושט הנבלות

כפי שהנשמות עומדות למעלה אין שום הברל בין נשמה של תורה לבין נשמה של איש פשוט, וכן בהתגלותן אין שום הברל בין נשמה לנשמה

בין הפרוש לפושט הנבלות

מורנו הבעל שם טוב נסע פעם עם תלמידיו הצדיקים לשוב רחוק, באותו ישוב גר פרוש שישב על התורה ועל העבודה, והתנזר כליל מעניני העולם, ועל כל דבר הי' אומר 'כך קיבלתי מאליה'. הי' בכוחו להסביר ענין לכל אחד, אפילו לאיש פשוט.

באותו ישוב גר גם איש פשוט, פושט נבלות, שהי' אומר הרבה תהלים, רק בשעת עבודתו, כשידידיו היו מלוכלכות, לא אמר תהלים. הבעש"ט נכנס עם תלמידיו לביתו של האיש הפשוט, והורה להם לעצום את עיניהם ולהניח ידיהם על כתפיו, והחל לנגן ניגון, והם ראו מה שראו. התפלאו התלמידים מאוד, מהיכן מגיע ל'חורבה' קטנה כזו, 'יריד' שמימי כה גדול.

לאחר מכן הלך הבעש"ט עם תלמידיו לביתו של הפרוש, ושוב הורה להם לעצום את עיניהם ולהניח ידיהם על כתפיו וניגון ניגון בלחש, ותלמידיו ראו נחשים ועקרבים.

והסביר להם הבעש"ט, כי למרות שכתוב בתנא דבי אליהו שהצם ארבעים ימים רצופים ופורש מעניני העולם, גם אם הוא עבד ושפחה, זוכה לגילוי אליהו, הנה יכול להיות שיהי' לו אמנם גילוי אליהו, אך לא גילוי הנשמה. והנחשים והעקרבים שראו, הם מגסות רוחו של אותו פרוש, שהם מהניצוצות של נחש הקדמוני.

לאחר מכן אמר הבעש"ט לתלמידיו שישמעו ברכה מיהודי פשוט זה, כי המילים שלו בוקעות רקיעים.

(ספר השיחות ה'תש"ד המתורגם ללה"ק עמ' צ-צא, ע"פ ספר השיחות התש"ד עמ' 98-99)

כל נשמה והשליחות שנועדה לה

כפי שהנשמות עומדות למעלה אין שום הבדל בין נשמה של בן תורה לבין נשמה של איש פשוט, וכן בהתגלותן אין שום הברל בין נשמה לנשמה. הוד כ"ק רבנו הזקן גילה שהנשמות

התורה חיים

מכתבי עצה והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

זרעא חייא וקיימא – ביטחון בה'

יש להיות חזק בבטחון בנותן התורה שהוא גם יעזור שיוכלו לקיים את המצוה כפי שהוא, ברוך הוא, רוצה.

מובן מאליו שצריך לעשות גם בדרך הטבע על פי הוראות של רופא מומחה בתחום זה, אבל בד בבד עם הבטחון שהשם יתברך, הרופא כל בשר ומפליא לעשות, יעזור בזה, ובזמן המתאים ובשעה טובה תוכל לבשר בשורות טובות בזה.

(תרנ"ט מאגרות קודש ח"ב עמ' קל"ב)

צריך האדם לעשות מה גם בדרך הטבע

במענה על מכתבה . . בו כותבת אודות משאלות שיברכם השם יתברך בעוד ילדים חיים וקיימים נוסף על הבת שלהם שתליט"א ומוסיפה אשר בעלה לא רצה לשאול דעת רופא, מפני מה זה איזה שנים שלא נפקדו בבנים.

והנה ידוע הנהגת התורה אשר אף שהשם יתברך הוא בורא העולם ומנהיגו והרופא כל בשר ומפליא לעשות, בכל זה צריך האדם לעשות מה גם בדרך הטבע, ובלשון חכמינו זכרונם לברכה, התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ולכן צריך לדבר עוד הפעם עם בעלה שי' אשר הוא וגם היא יתברקו על ידי רופא מומחה במקצוע ויעשו כהוראתו.

(אגרות קודש ח"ב עמ' שפ"ב)

להיות חזקים בבטחון בבורא העולם

במענה על מכתבה בו כותבת אודות מצב רוחה, תקותי ומשאלותי מהשם יתברך ויתעלה לילדים בריאים.

כיון שזו אחת מהמצוות החשובות ביותר של תורתנו הקדושה תורת חיים, צריכים להיות חזקים בבטחון בבורא העולם שהוא יתן את האפשרות שהיא ובעלה שיחיו יקיימו את המצוה. אבל מובן מאליו שאי אפשר להורות להקדוש ברוך על הלוח שזה מוכרח להיות בזמן מסויים, כפי שנראה לה, כי השם יתברך הוא הוא מקור הטוב, הרי ודאי שהוא ברוך הוא יודע איזה זמן הוא טוב, ואז הוא ימלא את משאלות לבבה לטובה.

אך אפשר, מתוך בטחון חזק במילוי הבקשה, להתפלל שזה יבוא מה שיותר מהר, ומה שכותבת אודות איבוד התקוה חס ושלום, לבת ישראל אסור לומר זאת, כי השם יתברך הוא כל יכול ורוצה שלכל יהודי יהי טוב לא רק ברוחניות אלא גם, אכן, בגשמיות.

בברכה שתפלתה בהאמור תתקיים בקרוב ושיהיו ממנה בשורות טובות.

(תרנ"ט מאגרות קודש ח"ב עמ' קט')

נותן התורה יעזור שיוכלו לקיים את המצוה כפי שהוא רוצה

במענה על מכתבה . . על פי בקשתה יזכירו על הציון הק' של חמי כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, למילוי משאלות לבבה לטובה. וכיון שלידת ילדים היא אחת מהמצוות החשובות ביותר שהשם יתברך ציוה לכל אחד מבני ישראל,

בציווי הקב"ה לנח על עשיית התיבה לא נאמרו כל פרטי העניינים שהיו בעשייתה. ולדוגמא: הכתוב מספר (ח, יג) "ויסר נח את מכסה התיבה", ולא מצינו בציווי הקב"ה הוראה על עשיית מכסה.

ומובן הדבר לפי "פשוטו של מקרא", שכאשר צוה הקב"ה לנח לעשות תיבה, לא הי' צורך לצוותו על כל הפרטים המוכרחים להיות בבנינה (כמו עשיית מכסה), כי מובנים הם מעצמם; ורק פרטים אלו שנח לא הי' יודע מעצמו, עליהם הוא שצוהו הקב"ה.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להארת התיבה, שבעצם לא הי' צורך שהקב"ה יצוה במפורש את נח בדבר זה, כי פשוט מעצמו שצריך לעשות דבר מה כדי שיהי' אור בתיבה. ואכן, בוודאי הכין נח מעצמו נרות ושמן (וכיו"ב) להאיר את התיבה, גם בלי שצוהו הקב"ה על זה.

אלא שבנוסף לאור זה שהכין נח מעצמו, צוה אותו הקב"ה בציווי מיוחד: "צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִיבָה", לעשות "צהר" נוסף בכדי להוסיף אור בתיבה. וב"צהר" נוסף זה מפרש רש"י שני פירושים, אם הכוונה ל"אבן טובה" או ל"חלון" (ואף שבימים הראשונים לא הי' אור בעולם – הרי ה"חלון" שימש רק להוסיף אור בימים שלאחר מכן, ובימים הראשונים אכן הסתפקו רק באור הנרות וכו' שהכין נח).

ו. ויש להוסיף ולבאר המעלה שבכל אחד מהפירושים שמביא רש"י:

המעלה בהפירוש "חלון" – פשוטה (ראה גם לבוש האורה כאן): הלשון "צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִיבָה" משמע שיש לעשות "צהר" בהתיבה עצמה, דבר המוכיח דהיינו "חלון" הנעשה כחלק מהתיבה; משא"כ "אבן טובה" שהיא דבר בפ"ע – ואם הכוונה לזה הי' צריך לומר "צהר תכנים לתיבה" (וכיו"ב).

ועוד קשה לפי השיטה "אבן טובה": מדוע יצווה הקב"ה לעשות דבר בלתי רגיל לגמרי – להכין אבן טובה – בשביל תוספת אור בהתיבה?

אמנם מאידך גיסא קיימת מעלה דוקא בהפירוש "אבן טובה", כי (א) חלון אחד אינו יכול להאיר אלא חלק קטן של התיבה (ב) החלון יכול הי' להוסיף אור רק לאחר שחזרו המזלות לשמש ולהאיר, ולפנ"ז לא היתה בו תועלת;

ובזה יתרון לאבן טובה: (א) יכולים להוליך את האבן טובה לכל חלקי התיבה, להאירם בעת הצורך (ב) האבן טובה הועילה להאיר גם באותם ימים שבהם הי' חושך בעולם.

ואעפ"כ, רש"י מקדים את הפירוש ד"חלון", והיינו שהוא העיקרי בפשט הכתוב – כי תוכן ציווי זה ד"צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִיבָה", שהקב"ה צוה את נח על הוספת אור מיוחד שנח לא הי' חושב עליו בעצמו (כנ"ל ס"ה), מובן היטב לפי פירוש זה:

נח מצד עצמו לא הי' עושה חלון לתיבה, משום ששמע מהקב"ה על פרטי עונש המבול והבין שלא ישמשו המזלות כך שלא תהי' תועלת בהחלון;

וזה בא הקב"ה לאחדש באמרו "צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִיבָה" – שאף שחלק מעונש המבול הוא שהמזלות לא ישמשו, הרי עדיין אין הדבר מוחלט כי בפועל "הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה" (פרש"י פרשתנו ז, יב), ושפיר יש מקום לעשות חלון. ודו"ק בכ"ז.

הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם", להדגיש שמצות פו"ר שהיא בנין העולם אינה מוגבלת רק לקיום חיובה, הולדת בן ובת, אלא שכל שהוא מוסיף עוד באותה מצוה עצמה, ה"ז בכלל תוכנה וגדרה של מצוה זו - בנין העולם, "כאילו בנה עולם".

ויש לומר דב' אופני החקירה הנ"ל הן הן ב' הגירסאות בשמעתין, אהא דתנן במתני' "לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים", דלרוב הספרים גרסינן בגמ' "מתניתין דלאו כר' יהושע" [דקתני אלא א"כ כו' הא אם יש לו יבטל - רש"י], אבל הרי"ף ודעימיה לא הביאו תיבות אלו. וי"ל, דלהגירסא "מתניתין דלאו כר"י" נקטינן שהדין דר"י הוא מטעם הרחבת מצות פו"ר, ובע"כ פליג אמתניתין דדייקינן מינה דאם יש לו בנים רשאי ליבטל ממצוה זו; אבל להגירסא דליתא תיבות אלו בגמ' הוא משום דסבירא לן דאכן אין סתירה ממתני' על ר"י,

כי ר"י מיירי בדין וחיוב בפ"ע מדברי קבלה - ובזה לא איירי במתניתין במאי דאמרה דרשאי ליבטל מפו"ר דאורייתא.

ויש למצוא נפק"מ טובא להלכה בין הנך ב' אופנים, אם הוא חיוב מד"ס בפ"ע או שהרחיבה למצות פו"ר דאורייתא. דהנה, קיי"ל בסוגיין לעיל דמוכרים ס"ת בשביל בנים (לישא אשה בת בנים). ונחלקו הפוסקים אם חיוב זה ישנו גם כשכבר קיים מצות פו"ר, כמו שהביא השו"ע בתחילת אבהע"ז ב' הדעות בזה. ומעתה י"ל דבהא גופא תליא מילתא, כי לפי השיטה שהוא דין בפ"ע, הרי כיון שכבר קיים מצות פו"ר בשלימותה, שוב אינו מוכר ס"ת בשביל לישא אשה בת בנים; אבל אם הוא חיוב מצד לתא דמצות פו"ר, מסתבר שיש לו למכור ס"ת כדי לישא אשה בת בנים גם אם כבר קיים מצות פו"ר מה"ת, כי מה דתקון רבנן כאן הוא לתא דמצות פו"ר, ומגדר מצות פו"ר שמוכרין ס"ת בשביל קיומה.

פנינים

עיונים וביאורים

האם חי נח בדורו של אברהם?

נח איש צדיק תמים היה בדורו
לפי דורו הי' צדיק, ואילו הי' בדורו של אברהם
לא הי' נחשב לכולם (ו. ט. רש"י)
לכאורה יש לעיין בדברי רש"י "אי"ל הי'
בדורו של אברהם" (ראה גם ניצוצי זהר לוח"א ס, א):
הרי אברהם נולד נ"ח שנה לפני מיתת נח,
וכסימן האבן עזרא (כאן) "ואברהם אבינו בן
נ"ח כאשר מת נח", וא"כ שפיר הי' נח "בדורו
של אברהם"!

ויש לומר:

כתב הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"ג): "בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם וכו'. כיון שגבר עליהם בראיותיו, בקש המלך להורגו, ונעשה לו נס. ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש שם אלוהא אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד. והי' מהלך וקורא וכו' עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם. וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, הי' מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה".

והיוצא מזה, שהגם שכבר בהיותו בן מ' שנה כבר הכיר אברהם את בוראו, מ"מ באופן השפעתו על דורו היו כמה דרגות: בתחילה רק "גבר עליהם בראיותיו", היינו שהסכימו לדבריו בעל כרחם; ורק כאשר הגיע לארץ כנען, שע"ז נאמר "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" - אזי השפיע על אנשי הדור באופן ש"שתל בלבם העיקר הגדול", שהכירו בהקב"ה בכוח עצמם, ומצד שכלם הם, וכמו שהי' אצל אברהם עצמו, ורק אלו שהכירו

בהקב"ה באופן כזה הם שנקראו בשם "אנשי בית אברהם".

ולפ"ז י"ל שזהו גם פירוש "דורו של אברהם", היינו הדור שקיבלו ממנו והלכו בשיטתו ובהנהגתו, שהתחלת ענין זה היתה רק כאשר הגיע אברהם לארץ כנען, בהיותו "בן חמש שנים ושבעים שנה" (לך יב, ד). ומוכן שפיר מ"ש רש"י "אי"ל הי' בדורו של אברהם", שהרי באותו זמן כבר מת נח.

משך זמן עשיית התיבה

עשה לך תבת עצי נֹפֶר
מאה ועשרים שנה הי' משתרל
(ו. יד. לקח טוב פרשתנו בתחלתו)

צריך להבין: מדוע נתעכב בעשיית משך זמן רב כ"כ, ולא נזדרז בקיום ציווי של הקב"ה, ובפרט שבזה היתה תלויה הצלתו וקיום העולם כולו?

ויש לומר בפשטות:

ציווי הקב"ה הי' "עשה לך תיבת גו'", והיינו שנח יבנה את התיבה בעצמו (ראה אברנאל וצפע"נ עה"ת כאן. וראה בארוכה במקור הדברים השקו"ס בזה). ומאחר שהי' צריך לעשות הכל לבדו, מובן היטב אריכות הזמן. ואדרבה, מופלא הדבר שהספיק לבנות לבדו תיבה גדולה כ"כ, "שלש מאות אמה אורך התיבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה", תוך מאה ועשרים שנה בלבד.

איבה המצלת ממבול הטרדות

מי המבול – טרדות המפריעות לעבודת השי"ת / מציאות ענייני העולם – רק לשם עבודת ה' / מה שאסור – אסור, ומה שמותר – אינו נצרך / תפילה כראוי מצלת מטרדות הפרנסה

מי המבול אשר באו על הארץ מ"ארוכות השמים" ומ"תהום רבה", נתבאר עניינם בסה"ק (תורה אור נח ח, ג ואילך) שבעבודת השי"ת הם מורים על הטרדות אשר יסובבו את האדם ויטרידוהו מעבודת השי"ת, ד"שעבוד הפרנסה נקרא 'מי נח' . יש לכל אחד ואחת יגיעות וטרדות הפרנסה לעסוק בענייני עולם הזה הגשמי והוא בחינת 'מים רבים' (תורה אור שם).

וכיצד זה ינצל האדם מה"מים רבים" ו"נהרות" הללו? הנה אמר מורנו הבעש"ט (ראה כתר שם טוב (קה"ת, תשנ"ט) בהוספות ס"ח ואילך) אשר העצה לזה היא "בא אל התיבה" – שיכנס האדם אל "תיבות" ואותיות התורה והתפילה, ואזי יהיה מוגן ובטוח מפני המבול והטרדות.

ויש לבאר פרטי עבודה זו, מהות המבול והטרדות המפריעים לאדם, והכיצד מגנות תיבות התורה והתפילה מפני המים הזדונים.

מי המבול – טרדות המפריעות לעבודת השי"ת

מי המבול נחלקים לשני מקורות: מים הניתכים מ"ארוכות השמים", ולעומתם מים העולים מ"מעיינות תהום רבה", וכנגדם בעבודת האדם ישנם שני מיני טרדות והפרעות לעבודת האדם לקונו:

"תהום רבה" – הם הדאגות וההפרעות הבאות מעניינים נחותים – מהוויות העולם, והם "טרדות הפרנסה והמחשבות שבענייני עולם הזה" (תורה אור שם).

"ארוכות השמים" – מורה על הטרדות מעניינים נעלים ורוחניים, וכמו אדם העוסק בעסקנות ציבורית והדבר מטריד מחשבתו, ומפריעו מעבודת השי"ת ללימוד התורה ולקיום המצוות. שגם טרדות מסוג זה אינן מגיעות מצד הקדושה, דכיוון שהדבר מפריעו מקיום המצוות הרי זו הוכחה שעסקנות זו אינה באה מצד הקדושה.

הן אמת שצריך האדם לעסוק גם בענייני הציבור, אך אם הדבר מפריע לו לעשיית המצוות

לקראת שבת

יא

גם בזקנותו. ולפי זה הכתוב דלערכ אל תנח הוי גילוי מילתא וביאור בנוגע למצות פו"ר שמן התורה – שמדברי קבלה יש לקיימה גם בכהאי גוונא. ומצד שני יש לומר שהוא חיוב ודין בפ"ע, שאף שקיים מצות פו"ר ע"י הבנים שהיו לו בילדותו, איכא מצוה נוספת בדברי קבלה (קרא דלערכ אל תנח) להוליד בנים גם בזקנותו.

וזהו דקמ"ל הרמב"ם במ"ש "אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מצוותו ולרבות כל זמן שיש בו כח", דבזה השמיענו שציווי הכתוב (בדברי קבלה) דגם בעת זקנותו יהיו לו בנים אינו ענין וחיוב בפ"ע, אלא הוא מצד לתא דמצות פו"ר, שיש חיוב תמידי (מד"ס) שלא יבטל מפור"ר (פירוש, מהמשך קיום מצות פו"ר שמדאורייתא) כ"ז שיש בו כח ודור"ק היטב במה שציין בצפע"נ על הרמב"ם כאן לפרש"י בביצה (לו, רע"א), דקאמר התם דכאשר כבר קיים מצות פו"ר (לב"ה או לב"ש) "תו לא מיפקד כול"י האי כו' ומיהא קצת מצוה איכא כדאמר בבוקר כו'". ושם י"ל דלהך גופא נתכוון הצפע"נ בציונו לשם, דמגמ' ופרש"י זה משמע דהיינו (קצת) מצות פו"ר עצמה].

ועפ"ז יתחוויר לנו בפשטות הלשון שבחר הרמב"ם "שכל המוסף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם", דצע"ק למה פתח בלשון "מוסף" ולא בלשון הרגיל "כל המוליד" וכדומה, ואם כבר פתח בהוספה הו"ל לסיים "כאילו הוסיף כו'" ולמה דייק לסיים בלשון "בנין", אלא דבלשון וטעם זה מתבאר הגדר הנ"ל, דהוי לתא דגוף מצות פו"ר. דהנה, גדר מצות פריה ורביה הוא בנין העולם ("לשבת יצרה"), וכפשטות המקראות "פרו ורבו ומלאו את הארץ (וכבשוה גו')". וזהו שדייק

איברא, דדוחק לחלק הפסוק לשני טעמים, כי מפשטות הכתוב משמע דהוי כוליה טעמא חדא, שהוא ספק שיש לו ג' צדדים, "אינך יודע אי זה מהם יכשר הזה או זה ואם (היינו או) שניהם כאחד טובים". וגם צע"ג בעיקר הדבר, דאם טעם הא' דקרא הוא חששא דביטול מ"ע דאורייתא, יימצא דלהך טעמא נמי כל אימת שאשתו של אדם שילדה לו בן ובת אינה עוד בת בנים יש עליו חיוב לישא אשה בת בנים על אשתו (או לגרשה ולישא אחרת) מחשש שמא ימותו, ומעולם לא אשכחן בישראל להחמיר בכהאי גוונא כדי לצאת דעת ר' יהושע. ומאידך גיסא, להאי טעמא היה צ"ל דין שהחיוב הוא דוקא כאשר יש לו בן ובת בלבד, כי אז יש לחוש למיתת אחד מהם ולא תהיה בידו מצות פו"ר, אבל כאשר יש לו כמה בנים ובנות אין טעם שיחול עליו חיוב זה, דהא קיי"ל (יבמות כו, ב) דלמיתה דבי תרי לא חיישינן; אבל מסתימת לשון ר"י "היו לו בנים בילדותו" משמע בפשטות שהמדובר הוא לאו דוקא בשנים (בן ובת), כ"א גם כו"כ בנים.

ויובן בהקדם דקדוק לשון הרמב"ם כאן ששינה מדברי ר"י בש"ס, דר"י נקט "היו לו בנים כו' יהיו לו בנים כו'", והרמב"ם כתב בלשון אחר, "אע"פ שקיים כו' הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח". והנה יש לחקור בגדר חיוב דלערכ אל תנח, דכידוע בחיובי דרבנן מצינו ב' גדרים, יש מקומות שתיקנו הרחבה במצוה דאורייתא ויש שתיקנו מצוה בפני עצמה, והכי נמי הכא, מחד גיסא יש לומר שהוא (המשך מ)עצם חיוב העיקרי דמצות פו"ר, שגם לאחר שקיים מצוה זו בילדותו יש עליו חיוב מד"ס להמשיך ("לא ליבטל") במצות פו"ר

בגדר חיוב "לערב אל תנח ירך" לשיטת הרמב"ם

ידקדק בלשון הרמב"ם בכמה שינויים ששינה מסוגיית הנ"מ בהך חיובא / יבאר הכל ע"פ חקירה אם חיוב זה הו' בגדר לתא דמצות פו"ר דאורייתא או חיוב בפ"ע מד"ס

בחיוב פריה ורביה [שהציווי עליו הוא בפרשתנו – עיי' סנהדרין נט, ריש ע"ב], גרסינן ביבמות סב ע"ב ר' יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזנותו שנאמר בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים". והנה ז"ל הרמב"ם בפט"ו מהל' אישות "אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם". ובהגהות הרמ"ך ז"ל על אתר השיג, אמאי לא נקט רבינו טעמא דגמ' דכי אינך יודע איזה יכשר וכו' כנ"ל, והוצרך לטעם מדיליה דכאילו בנה עולם. ובמעשה רוקח כתב דיפה השיג.

ובהעמק שאלה על השאלות (שאלתא קסה אות ג) רצה לומר, דבאמת

מהך קרא דלערב אל תנח מצינו לדייק תרי טעמי בהך חיובא. דרישא דקרא "כי אינך יודע אי זה יכשר גו'" היינו מטעם ספיקא שמא הבן שהוליד לא יתקיים [נכמ"ש רש"י בסוגיין "איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים"]. וסיפא דקרא "ואם שניהם כאחד טובים" היינו דאין זה מטעם ספיקא, אלא שכל אימת שיכול להוסיף בנים הרי הוא מצווה ע"ז. וחילוק רבתי יש כאן, דלטעמא קמייא עיקר החיוב הוא משום חשש ביטול גוף מצות פו"ר, וא"כ י"ל דנחשב כספיקא דאורייתא; אבל לטעם השני אין כאן משום ביטול מצות פו"ר דאורייתא, אלא הנהגה טובה ומצוה מד"ס. ומעתה יתורץ הטעם שהוסיף הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם", שכוונתו לפרש ולהכריע בזה לדינא, דלדידיה פסקינן להלכה רק את הטעם "ואם שניהם כאחד טובים", מצוה מד"ס, אבל לא את הטעם דספיקא דאורייתא.

לקראת שבת

ולקיום הלכות השלחן ערוך – עליו לדעת שעסקנות זו אינה נובעת ממקום קדוש אלא מהיפך הקדושה.

ואלו הם שני סוגי טרדות השוטפות את מחשבתו של אדם כ"מים רבים", והם המה מים הזדונים שהאדם צריך להיכנס מפניהם אל התיבה – אל תיבות ואותיות התורה והתפילה.

מציאות ענייני העולם – רק לשם עבודת ה'

ובכדי לבאר הכיצד מגינות אותיות התורה והתפילה מפני טרדות המסיחות הדעת מעבודתו ית', יש להקדים ולהעמיק במהות עבודה שבלב זו תפילה, וברושם שהיא מותרת על המתפלל במשך היום.

דהנה איתא בזהר (ח"א קצט, ב. ח"ב סב, ב) אודות רב ייסא סבא, שאף על פי שהיה מזונו מוכן לפניו, לא היה אוכל ממנו "עד דשאל מזוניה קמי מלכא קדישא". ולכאורה הוא דבר תמוה, דהלא הקב"ה כבר המציא לו מזונו והוא עומד לאכול הימנו, ומה לו לבקש עתה על מאכלו?

אלא שיסוד גדול יש בזה בעבודתו ית' :

ויובן (ראה בזה בתניא חלק שער היחוד והאמונה פ"א. ועוד) על פי משל הידוע מקריעת ים סוף אשר טבע המים הוא להיות יורדים למטה, והקב"ה הפליא לעשות להעמיד המים כחומות, אך מיד כשנסתיים הנס חזרו המים לטבעם הראשון להיות ניגרים על הקרקע, כי טבעם להיות יורדים נשאר בהם תמיד, ורק הנס העמידם כנד בכל רגע ורגע עד שיצאו ישראל מן הים.

וכמו כן, הנה העולם מצד עצמו אין לו קיום ואין לו מציאות והוא אין ואפס המוחלט, וגם לאחר שבראו השי"ת בששת ימי המעשה, הרי עדיין מצד עצמו אין לו קיום וצריך לחזור להיות אין ואפס ככתחילה, אלא שהקב"ה בחסדו ממשיך ובורא אותו בכל רגע מחדש, וכנוסח התפילה "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית".

ולכך היה רב ייסא סבא מתפלל להקב"ה קודם האכילה שימציא לו מזונו, לפי שהכיר בכך שהקב"ה בורא את המאכלים שלפניו כל רגע מחדש מאין ליש, ובטובו מואיל להמשיך לחדשם לזונו ולפרנסו.

וזהו הביאור גם בזה שכל אחד מברך בברכות השחר "מלביש ערומים" וכהאי גוונא, אף על פי שיש ברשותו בגדים הרבה, כיוון שיועד ומכיר אשר הקב"ה הוא בורא מאין ליש את בגדיו בכל רגע ורגע ממש, ולפי זה הרי לא היו לו בגדים כלל! ולזאת הוא עומד ומברך את השי"ת המהווה מאין ליש את הבגדים שברשותו.

מה שאסור – הוא אסור, ומה שמותר – אינו נצרך

אדם העובד עבודתו באופן זה, אשר תפילתו היא בהעמקה וכוונה הראויה שמבקש צרכיו

מהשי"ת בידעו שהוא ית' מהווה ומחיה בכל רגע מחדש את כל הנבראים וכל הצטרפויותיו, הרי השקפתו על כל ענייני העולם משתנית לגמרי בין קודם התפילה ולאחריה.

קודם התפילה הרי מציאות העולם היא קיימת אצלו בבירור ובוודאות, ואילו מציאות הקדושה והאלקות היא חידוש גדול ודבר הרחוק מן הדעת, וממילא כאשר יש דבר אשר אינו ברור אם מותר ע"פ שולחן ערוך לעשותו, הרי העמד דבר על חזקתו, ומציאות העולם והנאותיו אצלו הם מציאות מוחשית וברורה יותר מציווי התורה.

אך לאחר שעומד בתפילה כראוי וכיאות, ומכיר ומשיג בשכלו אשר הוא לבדו ואין בלתו, וכל ענייני העולם אין להם מציאות מצד עצמם כלל כי אם זאת שהשי"ת מהווה ומחיים מאין ליש בכל רגע ממש, ובידעו גם התכלית והמכוון בכל זה, שהקב"ה ברא עולמו בכדי שבני ישראל ילמדו התורה ויקיימו המצוות בדברים הגשמיים דייקא, הרי סדר הדברים אצלו הוא באופן הנכון, אשר מציאות הקדושה היא מציאות ברורה ופשוטה, ואילו ענייני העולם מציאותם עראית ותלויה בדבר ה' המחיה בכל רגע ורגע מחדש.

וממילא גם סדר העבודה אצלו הוא אשר לכל לראש באים ענייני התורה והתפילה וקיום המצוות בהידור, וכל עסקי פרנסתו וצרכי גופו הם אך ורק מכשירים וכלים בכדי שיוכל לעבוד ה' ולמלא תכלית וכוונת הבריאה – לעשות לו ית' דירה בעולם הזה הגשמי.

ונמצא שקודם התפילה היתה אצלו ההנחה, אשר מה שמותר – הוא ודאי מותר, ומה שספק אם מותר או אסור – הוא גם כן מותר, שהעמד דבר על חזקתו ומציאות העולם היא הברורה יותר. ולאחר התפילה הרי ההנחה היא להיפך: מה שאסור – הוא הרי ודאי אסור, וגם דברים המותרים אלא שהם מותרות – הרי העמד דבר על חזקתו, והעולם חזקתו "אין ואפס", והרי זה אסור עד שיוכח שכלים ומכשירים הם לעבודתו ית', ואזי מותרים הם.

תפילה כראוי מצלת מטרדות הפרנסה

ואם כן האדם אשר ירא מפני מים הזדונים דטרדות הפרנסה, וטרדות מעניינים רוחניים, שמבלבלים אותו מתורה ועבודה, הרי עצה היעוצה לו היא להכנס לתיבות התורה והתפילה, ותיבה זו תצילו מפני ה"מים רבים" הללו.

כי כאשר האדם עובד עבודת התפילה כראוי, הרי הנחה הפשוטה אצלו היא שתכלית הכל היא רק עבודת השי"ת, תורה ותפילה וקיום המצוות, ועסקו בענייני הרשות והפרנסה הם רק מכשירים לעבודת השי"ת, ובמילא אין ענינים אלו מטרידים אותו מהתפילה, כי הרי עסקו בהם הוא רק כדי שייסעוהו בעבודתו לקונו, ועבודה המטרידה אותו מעבודת ה' אינו עוסק בה כלל.

ויתירה מזו, שעסקו בענייני הרשות אינו "טרדה" והפרעה לעבודתו את קונו, שהרי גם עסק זה הוא חלק מעבודת ה', שעובד את קונו גם בעת עסקי הגוף וצרכי הפרנסה, ומקיים את הציווי "בכל דרכיך דעהו".

פנינים

זדוש ואגדה

מדוע נוצרה קשת רק אחרי המבול?

את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ

(ט, ט)

הקשו המפרשים (רמב"ן, אברבנאל ועוד): הרי הקשת היא דבר טבעי, הנעשה כאשר קרני השמש מאירות דרך העננים בצורה מסויימת, ואין יכולה היא להיות "אות ברית"?

ותירץ האברבנאל (ע"ה), שטבע זה עצמו התחיל רק אחרי המבול, כי "מתחילת הבריאה היו האדים העולים מן הארץ שמנים וגסים מאד כו', והיו העננים המתילדים מהם כל כך עבות וגסות שלא היו יכולין ניצוצי השמש לעבור בהם", ורק לאחר המבול "דקדק את העננים כ"כ עד שניצוצי השמש יעברו בהם, ומתוך כך תתרשם הקשת בענן".

ויש לבאר בדרך הפנימיות:

עד המבול, כל הטהרה והזיכוכ בעולם היו רק מצד הקב"ה, שהוא ית' ברא את העולם באופן טהור ומושלם (ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ד, ז) עד שטמאוהו בחטאים. אמנם, מאז המבול נתחדשה בעולם יכולת ותכונה חדשה, שאפשר לחדש ולהוסיף זיכוכ וטהרה בעולם, ע"י עבודת האדם ודרי מטה.

וזהו טעם התחדשות הקשת לאחר המבול דוקא:

הגם שהקשת נוצרת ע"י קרני השמש והעננים יחד, מ"מ עיקר הקשת קשורה להעננים דוקא, ולא לקרני השמש, שהרי קרני השמש פשוטות הן בצבעיהן, וצבעי הקשת נוצרים ע"י העננים, שאם אינם "עבות וגסות" יעברו "ניצוצי השמש" בעננים אלו ותיווצר ע"ז הקשת.

והנה, העננים באים מן הארץ, וכמו שנאמר "ואד יעלה מן הארץ" (בראשית כ, ו), ומכיון שרק לאחר המבול ניתן הכח לעבודת האדם להוסיף טהרה, לכן רק לאחר המבול קבע הקב"ה בעננים הבאים מן הארץ טבע הקשת, שענינו שהענן מזוכך דיו באופן שהשמש (הרומז ל"שמש ה'") (תהלים פד, יב) תאיר דרכו.

הוראה כפולה בעבודת ה'

וישאר אך נח

אך נח – לבד נח, זהו פשוט. ומדרש אגדה, נחח וכוהה דם מטורה הבהמות והחיות. ויש אומרים שאחר מונות לארי והביש (ז, כג רש"י)

יש לבאר שב' הפירושים שמביא רש"י מ"מדרש

אגדה" מורים הם דרך בעבודה:

הפ"י הא', שנח ה' "גונח וכוהה דם מטורה הבהמות והחיות" – מלמדנו עד כמה צריך אדם להתמסר לשליחותו, להשפיע ולסייע לאלו הנמצאים בשפל המדרגה, ואפילו לאלו שמצד מצבם הרוחני נדמים כ"בהמות" ו"חיות"; גם אם הדבר כרוך בטורח רב, עד כדי מצב של "גונח וכוהה דם" ר"ל, עליו להמשיך ולקיים את שליחותו, ויהי מה.

איברא, דכאשר מרגיל את עצמו שלא להתחשב בטורח ובקושי, אלא להתמסר לשליחותו של הקב"ה בכל מצב – עלול הוא לחשוב, שכשם שהוא מוכן לוותר על מנוחת גופו ועל צרכיו הגשמיים, כך ינהג גם עם זולתו, וידרוש ממנו שיוותר גם הוא על צרכיו שלו.

ולזה משמיענו הפ"י הב', שנח נענש רק משום "שאיחר מוונות לארי": ההתמסרות לקיום השליחות צריכה להיות רק על חשבון צרכיו שלו, אבל לא על חשבון הזולת. את צרכי הזולת יש לספק בשלימות, מבלי להחסיר ומבלי לאחר.

הוי אומר: מעצמך – צריך אתה לתבוע מדרגות נעלות של ויתור והתמסרות; אולם כשמדובר בזו"ל – צריך אתה לספק לו את כל צרכיו, "אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" (כתובות סו, ב), בעתם ובזמנם!